

YAVUZ SULTAN SELİM NASIL PADİŞAH OLDU ?*

Çağatay Uluçay

Sultan Ahmed'in saltanat yolundan döndürülmesi

Yavuz'un üzerine geldiğini haber alan Sultan Ahmed, Şah-kulu ile uğraşmayı bir tarafa bırakarak Afyon'a geldi. Edirne'deki müzakereleri buradan dikkat ve alâka ile ta'kibe başladı. Babasına ve Divan âzalarına mektublar yollayarak, Selim'in hak-kından gelmek için izin istedi. Fakat bu isteği kabul olunmadı.

Afyon'dan *Yenişehir*'e gelince Selim'e Rumeli'de sancak ve-rildiğini duydu. Buna hem kızdı, hem de üzüldü. Babasına mektublar yazdı, görüşmek ve elini öpmek için İstanbul'a gel-mesine müsaade istedi¹. Lalası *Kaasım* hükümete kafa tutan, isyana hazırlanan Sultan Ahmed'i teskin etmek için çok uğraştı, fakat yola getiremedi. Bunun üzerine durumu hükümete bildirdi².

* Bu yazının baş tarafı için bk. *Tarih Dergisi*, sayı 9 (s. 53-80).

¹ Tarihsiz, *Sultan Ahmed* tuğralı, «Paşa lalâm hazretleri muazzam» diye başlayan mektubdan: «... Bu muhibbiniz varub devletlü *Hudavendigâr* hazretle-rinin mübarek elin öpüb hayır duaların aldıktan sonra karındaşım Selim'in fitne ve fesadını def'etmeğe hüsn-i icazet iltimas olanmış idi. El-haletü hazîhi mezkûr bendeniz ile [çaşnigir-başı Mirza] hükmi-i hümayun vârid olub eğer mez-kâr gelüb mukabil ve münhe[sim] olmaydı anın te'dibine gelib caiz görülmüş idi. Amma elhamdülillah sana lâzım gelen hizmet ahsen vechile def'oldu. Şimdi sana [düğen] makarrına avdet etmektir, deyu bugurulmuş mahfi olmağa ki mez-kâr bendeleri avdet edüb geldikde bu muhibbiniz *Yenişehir* civarında olub be-nim aks-ı muradım ki, varub hayır duaların almaktır ... mezkûr Selim cemi' ez-manda muhalefet ve isyan üzere olub bu muhlisiniz otuz bir yıl daima itaat ve inkıyad üzere sülûk edüb kavlen ve fi'len vaki' olmaduğuna fark ne oldu? Hâ-şâ, kemal-i inayet ve himayetinizden bu hacalet caiz görüle ...» muhakkak, İstan-bul'a gelmesine izin istihâline dâir: Topkapısarayı Müzesi Arşivi, Evrak No. 2667.

² Tarihsiz, «Bende el-fakir *Kaasım*'-i-hakir» imzalı arzıdan: «... *Padîşahr*-mız hilâfet-penah-ı saadet dest-gâh sayir karındaşlarımızın devletlü *Hudavendigâr* hallidet hilâfetaha hazretlerinin eyyam-ı saadetinde muhalefet ve muanedet edüb

Sonunda Ahmed'in yanından korkusundan kaçtı. Kazım'ın yerine *Yular Kısdı* (Kasdı) *Sinan Bey* lala tayin olundu. İlk zamanlarda Ahmed, Sinan Bey'le uyuşamadıysa da³ sonradan anlaştilar.

Hakikaten Ahmed, bu sıralarda maiyetinde bulunanlara emirler göndererek yanına çağırıldı. Babası, Amasya'ya gitmesi için hükümler gönderdiği halde diniemedi. El öpme ve İstanbul'a gelme hususunda ısrar etti. Bu durumdan kuşkulanan taraftarları, Sultan Ahmed'i İstanbul'a çağırıldılar. Esasen çoktanberi Ahmed'in tahta geçmesini isteyen II. Bayezid, nihayet bir ferman göndererek, *Sultan Ahmed'i İstanbul'a istedi*.

Sultan Ahmed'in İstanbul'a çağırılması: Sultan Ahmed'in, kapısından başka, kalabalık adamları vardı. Bilhassa aşiretlere çok güveniyordu. *Bulgar, Taşel*⁴ ve istiklâl peşinde koşan *Karaman beyleri* Ahmed'le bir olmuşlardı. Ahmed *Şah-kulu* bâdiresinden faydalanarak, Anadolu askerlerini etrafında toplamıştı. Fakat Ahmed'in en çok güvendikleri *Mıdık, Reyhan* ve *Turgud oğulları* idi. Bunların arasında bulunan gözde beyler:

hareket ve huffet ettüklerine kaabil ve râzı olmayub şimdikedek nesl-i Osman-dan bizim aba vâ eâ'edâdımız zamanlarında bunun emsali nâ-şâyeste hareket vaki' olmamıştır, hem olmak dahi lâyük ve sezavâr değül iken babam saltan zatı şerifinin iktizasına magayeret ve mahalefet edenlerin def' ve te'dibine erkân-ı devlet kaadir ve sâ'i değıllerdür. İmdi anun emsali kimesnelerün kat'u kam'ı, Benim üzerime vâcib ve lâzımdır, deyu cemî' asâkir-i muzafferinin cem'edüb herman ayagü üzerine gelmek sadedindedir. Her ne denlu ki, bu emirlerinin te'hîr ve terahistne ikdam ve cür'et eyledimse kenda mübârek-dürerbârlarından şögle vârid ve nazil oldu ki babam sultanın rızasında olmağı ben dahi, Allaha ma'lûmdur ki, üzerime farz-ı ayn belki ayn-ı farz mülâhaza ederim. Babam sultanın rızasına magayeret edüb mahalefet edenleri elbet men' ü def' etmek benim üzerime vâcib ve lâzımdır. Bir dürlü dahi olunmaz deyu bayurulub Allahın vahdaniyeti hakkıyığün mâmkün ve mütasavoer olub men' ü def' edemedim. Hem men' olunmak ihtimali yoktur. Min' ba'd bu varis-i memleket kalkacağı kalktı...» : T. S. M. Arşv. E. No. 5447.

³ *Sultan Ahmed'den Sadrazama mektub :* «... Banda lala olan Sinan Bey'in evvelden ba'zı evsarı istima' olanub bunda lala oidağuna rızam yoğıdı. Takdir-i Rabbanî ile lala olub geldikle bu canibe kemal-i ihlas arzeditlerkendü taleb etmeyince anı göndermek tedbiri olmağa deyu anunla bir kelâm vaki' olmuş idi. Ba'dshu anı göndermek igcab eder efali andan sâdir olub ve evvelden adem-i recûlîgetti istima' olanub sonra bu canibe dahi tecrübe hâsil olmuş idi...» E. No. 2667.

⁴ Vesikalarda «*Taş*» veya «*Taşel*» diye geçiyor. Bugünkü Mersin'in kuzeyindeki dağlık kısma o zamanki adı.

Taş beylerinden *Umur Bey* ve oğlu, *Turgud oğullarından Musa, Mahmud* ve *Mehmed Beyler*; *Yapa* (Yapu) oğlu *Şah Bey*, *Şidil-lioğlu Ali Bey*, *Şey'enillâh oğlu Ali Bey*, *Yörükler beyi Davud Bey*, *Davud Paşa oğlu Mustafa Paşa*, lalası *Yularkısdı Sinan Paşa*, *Tacüddin Bey (Paşa)* ve oğulları *Şah* ve *Hasan Beyler* idi.

Şehzade Ahmed, İstanbul'a da'vet fermanını alınca bu beylerle emirler gönderdi ve yanına çağırıldı⁵. Aynı zamanda, Ali Paşa yerine sadrazam olan Hersek-zâde Ahmed Paşa'ya, İstanbul'a geleceğini ve işlere dikkat etmesi hususunda direktifler verdi :

«... Hâliyen avn-i inayet-i sühhaniyle teveccühüm ol canibe olub mektub-ı mahabbet üslûb ol cânibe irsâl olundu. İmdi vazife-i mahabbet oldur ki, bu cânibe meyl ü mahabbeti olanlar ile buluşub ahd ü peyman edüb devlet maslahatına taallûku olan umurun husulüne mucid olasız. Benim asıl itimadım sizedir. Ve Kapu halkı ve Yeniçeri ve gayrısının meyl ü mahabbetleri ve fikr-i tedbirleri nedir? Bu cânibe î'lâm edesiz. Uhud-ı sâbika hod mukarrerdir. Kaabil-i tagyir ve tebdil değıldir. Size itimad ziyade olmağın bu mikdara ihtisar olundu...»⁶.

Bu suretle Sultan Ahmed, sadrazam Hersek-zâde Ahmed Paşa ve Divan âzaları ile anlaşarak padişahlığı ele geçirmek istemişti. Fakat iş Divan ile bitmiyordu. Bu askerî devleti ayakta tutan bir ordu kudreti vardı. En son karar ondan çıkacaktı.

Osmanlı ordusunun çekirdeğini teşkil eden Yeniçeri ocağıyla *Sultan Ahmed'in* arası iyi değildi. *Yeniçeriler*, Sultan Ahmed'in korkaklığını ve kendilerine yaptığı hakareti asla unutmamışlardı. Sultan Ahmed'in taht için da'vet edildiğini duyunca homurdanmışlar, Divan âzalarına tehdid mektupları göndermeğe başlamışlardı. Fakat Divan âzaları, bunları *Selim* taraftarlarının yazdığını sanarak aldırış etmemişti. Aynı zamanda Yeniçeriler aleyhinde ağza alınmayacak sözler söylediler. Bunları, *Selim'i* tutanlar,

⁵ Evail-i Cemaziyevvel 917 (1511 Ağustosuna ibtidası) *Sultan Ahmed* tuğralı *Eskişehir'den* yazılan buyurıldı, *Turgud oğullarından Musa* ve *Mehmed Bege*: «... Elhaleitü hazîhi emr-i âli ile Asitane-i saadete teveccüh edüb sizin gelmeniz lâbûd ve lâzım olmağın... Karındaşınız oğullarıyla ve akvam ve etba' ve size müteallik garar âdemleriniz ile te'hîr ve tevakuf etmeyüb isti'cal gelüb orduy-ı hamâyûnuna mülâki olasız...» E. No. 2667.

⁶ E. No. 2667.

fazlasıye Yeniçerilere ulaştırdılar. Divan âzalarının sözleri, Yeniçerileri çileden çıkarmağa kâfi geldi. Divanda Ahmed'in istikbâl ve tahta geçme merasimine âid programlar hazırlandı. Sultan Ahmed *Maltepe*'den *Üsküdar*'a geldi. Olup bitenleri anlamak üzere lalası *Yular-kısdı Sinan Paşa*'yı İstanbul'a gönderdi. Paşa, Sadrâzam ve Divan âzaları ile konuştu. Ertesi gün karşılama töreni için gemiler ve saltanat kayıkları hazırlanmağa başlandı. Artık taraftarları Sultan Ahmed'e padişah olmuş gibi muamele yapıyorlardı. Esasen Sultan Ahmed de, İstanbul'a gelme emrini alalıdanberi, padişahlar gibi tuğralı hüküm ve fermanlar gönderiyordu.

Yeniçerilerin ayaklanması: Yeniçeriler, Sultan Ahmed'in *Maltepe*'ye geldiğini, Divanda karşılama töreni için program yapıldığını duyunca çılgına döndüler. 21 Eylül 1511 (27 Cemaziyelahir 917) akşamı kazan kaldırdılar. Muhtelif kollara ayrılarak sokaklara daldılar. Her kol: «*Allah Allah, Selim'in devletine ve düşmanlarının körlüğüne*» diye nâralar atarak Sultan Ahmed taraftarlığıyla şöhret alan II. vezir *Mustafa Paşa*, Kadıasker *Müeyyed-zâde Abdurrahim*, Rumeli beylerbeyi *Hasan Paşa*, Nişancı *Cafer Çelebi*'nin evlerini basarak yağma ettiler. Fakat kendilerini yakalayamadılar, her biri bir tarafa saklandı, aradırsa da bulamadılar. Bunun üzerine Yeniçeri ağasına, Padişaha takdim edilmek üzere mektub verdiler: «*Elbet Müeyyed oğlu ve Mustafa Paşa ve Hasan Paşa ve Nişancı ve Mirim ve Ahi Çelebi şehirden gitmek gerektir. Ve Sultan Ahmed dahi kanden geldiyse anda gerektir...*» diye ayak dirediler. Ordu kararını vermiş, Sultan Ahmed'i padişahlığa kabûl etmemiş, Selim'in namzedliğini ilân etmişti. Bu hareket Yavuz için birinci Çaldıran oldu.

Bu durum karşısında Padişah ve Divan hiç bir şey yapamadı. Yeniçeriler gemiyi azya almışlardı. Divan âzalarını bulsalar, kılıçtan geçireceklerdi. Karar kat'î idi, Ahmed İstanbul'a girmiyecek, padişah olmayacaktı. Yeniçeriler, aynı gece şehzadenin lalası *Yular-kısdı Sinan Paşa*'yı aradırsa da bulamadılar. Ancak ertesi sabah buldular, gemiye kadar kovaladılar, fakat yakalayamadılar.

Sultan Ahmed, Yeniçerilerden çekinerek *Üsküdar* önündeki çadırları ve otağını toplayıp, içrele çekilmek zorunda kaldı⁷.

⁷ Tarihsiz, *Nihali Çelebi*'den Yavuz'un Hocası *Haltmi Çelebi*'ye yazılan mektubdan: «... *Yeniçeri* ağzında *üstühan tutar, üstühan verelim* deyu *Müeyyed*

Sultan Ahmed'in yolsuzlukları: Anadolu'ya dönen Sultan Ahmed, tahta geçemediğinden, hayalinde yaşayan imparatorluk mirasına konamadığından üzgündü. Artık gözlerini kan bürümüştü, hiç bir şey dinlemiyordu. Saltanat, hakkı idi, zorla alması lâzımdı. Bunun için Anadolu'da padişah gibi hareket etmeğe başladı. Sancaklara adamlarını tâyin etti⁸. Güvendiği âşiret ve boy beylerini yanına çağırıldı⁹. Oğlu Alâeddin de önüne

oğlundan ve Mustafa Paşa'dan ve Hasan Paşa'dan ve Nişancı'dan nakleylediler. Yeniçeri'ye dahi aziz yaran bu haberi nakledecek yine kâğıdlar yazub der-i bi-saadetlerine asdılar. Kim, şöyle istima' olanda ki, bize mâlîfîf elmayub Sultan Ahmed'i getüresiz, bizimçün it ağzında üstühan tutar dizesiz; bilin kim biz kelp değil, şir-i neriz; bize gıda kelle gerektir, vallahi! Lâzım cümleñüzün başın keseriz, bilmiş olasız deyu her birine âhar ekâbir bu mekâtibe ittimad etmeyüb ehîbbası mekâtibidir, deyu getürmeğe mukarrer edüb gemiler tezyin edicek Cemazigelâhürün yirmi yedinci gece[si] cemi' Yeniçeri Allah Allah Sultan Selim'. in devletine düşmanlarının körlüğüne deyu gülbank avazigle müseilâh olub mukaddema bir nefer Nişancı hane-i bi-saadetine yine bir nefer Mustafa Paşa der-i bi-saadetine, bir bölük Müeyyedoğlu der-i bi-saadetine ve bir bölük Hasan Paşa der-i bi-saadetine varub beş bin mikdarı cemaat dört kısım olub kapuların pareteyüb cemi' esbabların yağma eylediler ... Hâliyen Yeniçeri Hunkâra ağalarıyla mektub verdiler, elbet Müeyyedoğlu ve Mustafa Paşa ve Hasan Paşa ve Nişancı ve Mirim ve Ahi Çelebi şehirden gitmek gerektir ve Sultan Ahmed dahi kanden geldiyse andan gitmek gerektir. Ve illâ fesadı min ba'd görürsüz dediler. Hunkâr razı olub iltizam eyledi. Amma eşhas-ı mezbûre nâ-bedîd zuhura gelmezler... ve ahîbbanun re'yi budur ki, Sofya'ya gelüb Semendire canibine müteveccih olub ahval-i âlemi teccüssüs eylemendir. Zira bize bi-garaz keşf-i esrar ederler. Fakir cemi' Rumeli beglerinden istiftisar ederim, gemin ederler ki, Edirne'ye dahi gelseler mani' yoktur. Zira kul ve asker-i Rum ittifak edüb gemin eylediler... Melâletleri şudur ki, hayf Yeniçeri ağasına ve Hersek oğluna ve Sinan Paşa'ya dahi bu hakaret lâzımdı derler... Ve Sultan Ahmed lalası *Yular*'a dahi vardılar, bulamadılar, Amma sabah bulub öldürmek kasd idicek ata suvar olub kaşub iskeleğe düştü, yetişmek mümkün olmadı. Anlar gelince hazır gemi buldu, bir mikdar derun-ı deryaya gittikten sonra gelüb [bir kelime okunamadı] pürtab eylediler. Halâs buldu amma a'lâ savtla var ol filana de, kanden geldiyse andan gitsün, yoksa Sultan Selim[ın] mübarek başıyçün gecüb pare pare ederiz dediler. Hususa bu hâdisê olmazdan evvel haber ve âdem gön'erdiler, defterdar Kasım Çelebi varugeldikden sonra gelestin deyu. Ol dahi Gebze'den kalkub Üsküdar'a geldüğü gece bu kazıyye vaki' olub heman sabohtı otağı kaldırab yine Gebze'ye vardılar. Elhamdülillâh düşmanları daha ziyade belâda göreñüz...» E. No. 3197.

⁸ Evail-i Şevval 917 (1512 Aralık sonu) tarih ve Sultan Ahmed tuğralı, *Akşehir Karaman*'ından yazılan beratla *Niğde sancağı*, 350 bia akçe ile Şey'en Lillâhoğlu [شیء الله ووفى] *Ali Beye* tevcih edildi. E. No. 2667.

⁹ 11 Şaban 917 (3 Kasım 1511) tarih ve Sultan Ahmed tuğralı «yurd-ı

gelen köy ve kasabaları vuruyordu. Böylece, Şahkulu belâsının uzaklaştırılmasından sonra ondan daha korkunç bir âfet Anadolu'yu kasıp kavurmağa başlamıştı¹⁰. Rahat yüzü görmiyen Anadolu bir defa daha harb sahnesi olacak, evlâd babayı, kardeş kardeşi kıracaktı.

Yeniçeriler yatıştıktan, ortalık sükûnete kavuştuktan sonra, Divanda bâzı değişiklikler yapıldı. 6 Ocak 1511 (16 Şevval 917)'de *Hersek-zâde Ahmed Paşa* yerine İkinci vezir *Mustafa Paşa Sadrazam*, *Sinan Paşa* vezir, *Yunus Paşa* Rumeli beylerbeyi, *Dukakinoğlu Ahmêd Paşa* Anadolu beylerbeyi oldu. Eski Rumeli beylerbeyi *Hasan Paşa'ya Semendire Sancak beyliği* tevcih edildiye de kabûl etmedi. Yine aynı tarihte, Sultan Ahmed dahi, idaresi kendine tevdi' edilmiş olan Amasya sancağının *Karaman'a* tahvilini istedi. Fakat bu arzusu yerine getirilmedi¹¹.

Yenişehir'den Targudoğlu Musa Bege yazılan hükümden: «... Babû's-saadetimden hacet ve mühim olduğunuz cihetten...» hemen gelmesi... «... İnşallahü'l-aziz her birünüzü ulâfeden ve dirlikden gereği gibi mahzuz ve behremend kılub hoşnud ve râzi eylegem. Vallahü'l-azim bu ahd ü peymanu muhalefet etmeğem...» E. No. 2667.

¹⁰ E. No. 9525.

¹¹ Tarihsiz, Min ez'afü'l-ibad *Hacı* imzalı *Yavuz'a* yazılan mektubdan: «... Ve havâdiseden mübarek Şevvalin onaltıncı günü ve Sepeñbîh günü tebdilât-ı Divaniye: *Sinan Bey* vezir olub *Yunus Ağa mirmiran-ı Melik-i Rum* olub yerine *Dukakinoğlu Melikü'l-ümeray-ı Anadolu* olub, *Semendire Hasan Paşa'ya* verildikde adem-i kabûl suretin tutub hac bahane edüb eğer beni riayet murad ise *Gelibolu'ya* üç aylık verin, hac vaktinadeğün anda tedarik edüb baharda irtihal edeyin... Ve Sultan Korkud hazretlerine kırk beş kerre yüz bin akçe ile *Saruhan*, *Aydın* hasların cem'edüb verildi ve Sultan Ahmed *çaşnigir-başı* gelüb giru tâlib-i *Karaman* suretin tutub elbet ya verin, ya hücum ederim, müslimanların hani dökülür, günahı uhdenüzedür; bir sefiğ oğlana bi-vech *Karaman* gibi memleketi vermek nedir? Şimdiki halde bana tazallüm ederler deyu kelimat-ı zâhireleri bu. Ve kendusu *Akşehir'de* [عكش] amma hakikat-ı hal bu ki, devletle beraya teveccühünüz istima' edüb tecessüse gelmiştir. Efvahda bu da var ki, *Kızıl Ahmed oğlu lalâlığını* isteyüb ve *güveçisi Davud Paşa oğlana Anadolu beylerbeyliğinin taleb* ide. Ve sâbık lalâsı *Kaasım* ile sureta husamet getirüb beyinlerinde müfarakat düşürüb tagliz için *buğziyet* içcabı *Silistire sancağın* verüb gönderildi amma [bir kelime okunamadı] devletün ayağın topağına yüz urub tazarru'ları budur ki, ol hâk-pay-ı mertebende komıyub cemi' mensubâtıyla *daire-i harem-i muhteremden dâr edüb gayet ihtiyat oluna. Ve âyine-i gayb-ı gaaye mahfi olmağa ki, a'day-ı devletinden herkes ağalardan vesatir ehl-i Divandan Kapu halkına pişe edinüb her gün vahşet-engiz ve nefret âmiz kelimat edüb, işte geldi, bunca bin tatar getirdi, bizden intikama gelmiştir deyu nice banun*

Konya'nın zabtı: Sultan Ahmed'in Konya'yı istediği sırada buranın valisi, *Sultan Şehinşah*'ın oğlu *Sultan Mehmed* idi. Babasının ölümü üzerine yerine tayin edilmişti. Şehinşah, *Saruhan* sancak beyliğinden Konya'ya tayin edilmiş, burada uzun müddet valilik yapmıştır. Kardeşlerinin saltanat yarışına çıktığı sıralarda o da *Şahkulu* ile iş birliği yapmıştır. Lalâsı *Haydar Bey (Paşa)* şehzadeyi önlemeğe uğraştı ise de muvaffak olamadı. Bunun üzerine durumu, açıkça padişaha arzetti. Şehzade *Şehinşah*, *Ali Paşa'nın* 2 Temmuz 1511 (5 Rebiülahır 917)'de *Şahkulu* savaşında şehid düştüğü günün gecesi Konya'da öldü ve babasının emriyle cenazesi *Bursa'ya* nakledildi¹². Ölümünden beş gün sonra annesi *Hüsnü Şah* kadın *Sadrazâma* şu mektubu gönderdi:

«... Plâm-ı a'lâm-ı ateş-nüma ve ifham-ı afham-ı can-fida yâni ol evler harab ve ciğerler kebab idici hâdimül-lezzât ve mugrikül-cemaât küllü nefsin zâ'ikatül-mevt li-meni'l-mülki'l-yeome l'il-lâhî'l-vahidî'l-kahhar Pâdişah-ı cebbar emriyle merkur said şehidü'd-derrac ilâ rahmeti rabbihî'l-mecid ol dü âlemde muradım ve maksudum bakiyye-i ruhum ve sermaye-i fütuhum gözlerim nuru ve gönlüm] sürürü... devletlû Pâdişahın hâlis ve muhlis bendesi oğlum *Şehinşah* tabe serahu muhibbinizin rûh-ı pâki çu bülbül kafes-i hâkîden gülistan-ı rıdvâna ve gülşen-i cinâna... bu Rebiülahır ayının beşinci gicesi intikal-i ahret edüb rahat ve hayatı beynel-mukarrebîn heman bir gün mikdarı olub ben cariyesin ve oğlun ve bunca nüfusu ahzan u gumum ve musibet-i humum ile ... ve mahzun kodu...»¹³.

emsali öz lâ-dine lâyük hezeyan ederler. Amma Yeniçeri vesair Kapu balkı cemi' muhiblerün devletlû vücudandan ricaları bu ki, devletle gelüb Silistire nahiyesinde temekkün edüb *Hudavendigâra* tenezzül tazarru' tarihi üzere elçi gönderüb sancak [سجاق] taleb olunub ve erkâna, her birine *دوستان تلفات یا دشمنان مدارا* maktezasınca mürasele ve muamele oluna... Erkânda adem-i icabet olamaz. Dahî muannidinan kelle-yi devletlerini ol sahib devletün dâ ayağına galtan ederüz derler. Tatar gelmesün denildikde, bilünüz, gelmiye, itimadımız yoktur. Ta'zir edüb ale'l-gafile üstüne asker çekesüz deyu sual edicek her birisi gemin edüb varmaz da, varayın deyene de mani' de olub hakkından gelürüz derler. İtimad, adem-i itimad re'y-i cihan-ârâya menuttur...» E. No. 6186.

¹² E. No. 5423.

¹³ E. No. 3058; mektub 10 Rebiülahır 917 (7 Temmuz 1511) tarihli ve «musibü'l-mesaibî'l-hakire vâlide-i Şehinşah» imzalıdır. İmzanın altında «Vâlide-i Sultan Şehinşah» ifâdesini taşıyan mühür vardır.

Sultan Ahmed, bir kaç defa Konya'yı istedi, Sultan Mehmed aleyhinde ağır sözler söyledi, fakat hükümet, şehzadenin talebini yerinde bulmadığından reddetti. Bunun üzerine Sultan Ahmed Konya'ya hücum etti. Sultan Mehmed, amcasının kuşatmasına uzun müddet dayanamadı, şehri teslim etti¹⁴. Ahmed'in bu hareketi isyan demektir. Bu suretle Sultan Ahmed, babasının buyruklarına karşı gelmiş, kardeşinin oğlunun tasarrufunda bulunan bir şehri zorla almıştı. Bu haber İstanbul'da duyulunca herkesin canı sıkıldı. Bilhassa Selim ile anlaşmış olan Yeniçeriler bu fırsattan istifade etmesini bildiler. Ahmed'in gelişinde olduğu gibi Konya'yı alırken da ona en büyük darbeyi vurdular, ve isyan ettiler. Ahmed'in hakkından gelmek için Selim'i başbuğ istediler¹⁵.

¹⁴ Tarihsiz, «Bende'l-fakir Mehmed» imzalı arızadan: «... Sultan Ahmed ile Sultan Mehmed buluşub ceng ettiler. Sultan Ahmed münhezim oldu (1) deya haber getirdiler ve hem atla ve Yeniçeri ve Rumeli beyleri bizüm cemi' akrabamız...» Sultan Selim'den gayrisini istemezler. E. No. 8221.

¹⁵ Tarihsiz, «Muhibbi-i bi'mi'net Ahmed» imzalı İskender Beye yazılan mektubdan: «... Bundan evvel Konya'nın fethi haberi İstanbul'a vardıkda ba'zı müfsidlerin ilka ve idlâliyle Selim'e mâil olan Yeniçeri taifesi ana haber gönderüb Sultan Ahmed Karaman'ı aldı Anadolu'nun da ekserin zabtedüb çok asker cem'etti. Rumelinden dahi Mihallu ve Evranuslu ve Yahya Paşalı ve nice beyler on beş bin mikdarı âdemle *بني* de oturub Mihaloğlu Mehmed Bey, Eflâk begini katledüb... ol müfsidler Yeniçeri ile buluşub benden sâdır olma-
mış kelimat ki, Yeniçeri bana hakaret etdüğü sebebden cemi'sini kırsam gerek. Dahi bunun gibi na-ma'kal kelimat etmişler, ol hayırlar dahi bekleyüb *كوزي* Bali katına sözlerin *كوزي* andan ağalarına varub kazıye bu vechile oldu. Sultan Ahmed bunca asker cem'edüb memleketin ekseri anan olub bizi kırmak ister, bize dahi padişah gerek... Hankâr Selim'i bize baş versün, istediğünüz veziri ve beyleri Kapu halkı ile bile varalım. Sultan Ahmed'in cemiyetini dağıtalım, yoksa kendü varsun otarsun. Biz Selim Begi padişah edelüm. Sultan Ahmed üzerine varalım, def'edelim demişler. Ağaları dahi paşalara varub söyleyüb anları Divana salub divan gününde ol eşirra cem'olub Divana varmışlar, paşalar kazıye-i Hankâra arz idicek Hankâr gayetde incinüb razı olmayıcak gaga âsileri guluvu edüb Hankâr üzerine girüb çok söz olub ahar sözleri bu olmuş ki, sen amelden kaldın, bize padişah gerek, öyle olsa biz dahi Selim Begi padişah eyledik demişler, dahi huzur-ı şerifinde gülbank çekib min ba'd padişahımız Selim Beydir, taht ve memleket anındır degub taşra çıkub gelsün deya âdem göndermişler, fikirleri budur ki, geldiği gibi Hankârı giderüb Selim'i nasbedeler...» Bir kaç def'a gel deya yazdığı, gelmediği, bu def'a da gelmezse tevceübünü kaybedeceği. E. No. 2667.

Yavuz'un Padişah olması

Yavuz'un çağırılması ve tahta geçirilmesi: Uğraş'tan sonra, İstanbul'da bulunan Yavuz'un taraftarları, Yeniçerilerin Ahmed'i sevmemesinden faydalanarak, onları Yavuz tarafına imale ettiler. Bilhassa Yayalar, Yavuz'un tahta geçmesi için fazla gayret sarfettiler. Yavuz'un gelmesini, üzerine yürümiyeceklerini, gidenler olursa onları da döndüreceklerini va'dettiler¹⁶. Esasen Rumeli bey ve askerlerinin çoğu Yavuz tarafını tutuyordu. Bu sebepten Yavuz'a İstanbul'un yolu açıktı. Yeniçeriler, Ahmed'in Konya'yı almasını bahane ederek, bu hâdiselerin idaresizlikten, padişahın kudretsiz oluşundan ileri geldiğini ileri sürerek ayaklandılar. Padişahı, Yavuz'u çağırması, kendilerine Serdar yapması hususunda sıkıştırdılar. Bu durum karşısında II. Bayezid'in Ahmed'i tenkile, Selim'i, 27 Mart 1512 (9 Muharrem 918) de serdar tayin etmeğe mecbur olduğunu¹⁷; Kapu halkı¹⁸ ve Rumeli askerine, etrafında toplanmalarını, Yavuz'u serdar tanımlarını emrettiğini görüyoruz¹⁹.

¹⁶ Bk. not 11.

¹⁷ Tarihsiz, «Ez'afü'l-ibad Yasuf el-hakir»'in Yavuz'a yazdığı mektubdan: «... Bundan evvel ki Sultan Ahmed'e iki gaga başı gidüb Hankâr hazretlerinin emri şerifin iletüb Sultan Ahmed dahi itibar etmeyüb gaga başlara birer şıgah çatma kaftan giydirmişti. Yaga başlar kapuya gelüb Sultan Ahmed'in Hankâr hazretleri canbine isyan ızhar ettüğün söylediler. Yeniçeri ki, bu haberi işittiler heman cem'iyet edüb Yeniçeri ağasına hücum edüb... Bu bende-i zâifi Hankâr hazretleri çağırub oğlumu askerime baş dikküm; Vallah billah tallah hiç bir vechile hayâl etmeyüb bu canibe müteveccih olsun, andan sonra kendunun dahi re'yi nedir ve nice olmak gerektir, bizimle müsavere etsin. İnşallah işte kal ve hazine ve cebhane cümle hasır ve müheyyadır. Gayret kendunundur. İnşallah yüz aklıkları hâsil eyleye heman beruya müteveccih olsunlar, bir dürlü dahi şübbe etmesünler, deya buyurdular. Ve Yeniçeri kullarum dahi sultanamdan buna isterler ki, Rumeli Sancak beyleriyle elden geldikçe dostluk edesiz. Her birisine istimaletler edesiz... Amma sultanum göyle itikad edesün ki, cümle âlem sultanama daalar edüb serir-i saltanata da geçüb oturmanız isterler. Ve Mustafa Paşa hod bi-riya sultanuma kul olmuştur. Ve Sinan Paşa on evvel gelür ve hatîa sultanum ile bile olmasına hayli iştiyakları vardır. Ve Yunus Paşa ve Yeniçeri ağası halis muhlis bendenüzdür... Hususaki *كوزي* Mustafa Paşa ve ba'zı kendüya müteallikleri vardır ki, bir yıldan ziyadedir ki sultanum yoluna baş ü can koyarlar. Ve şol kimesneler ki, sultanum hakkında na'ralar atmışlardır, mufassal defter etmişem, inşaallah dergâh-ı âlem-penaha arzolana...» Diyan ve askerini Selimi istemesini anlatıyor. E. No. 7072.

¹⁸ II. Bayezid'in evasit-i Muharrem 918 tarihli Yavuz'a yazdığı hükümden:

Yavuz Sultan Selim, babasının Serdarlık fermanları ile, taraftarlarının mektublarını alınca sür'atle İstanbul'a doğru hareket etti. Etrafa emirler göndererek bir kısım Rumeli kuvvetlerini yanına çağırды. Yeniçeri Ağası Ferhad Ağa'ya da bir mektub yolladı, yanına gelmesini emretti. Fakat *Ferhad Ağa, Korkud* İstanbul'a gelmiş olduğundan bir gaile çıkarmanın diye gidemedi, buna mukabil Sekbanbaşı'yı 3000 Yeniçeri ile gönderdi²⁰.

Yavuz, taraftarları ve Kapu halkının alkışları arasında İstanbul'a girdi. II. Bayezid oğlunu Ahmed üzerine Serdar göndermekle Yavuz işini kapayacağını zannetti. Fakat Yavuz İstanbul'a gelince Yeniçerilere istinad ederek, tahta geçmek hususunda ayak diredi. Ona göre memleketin düzensizlik ve karışıklık içinde bulunması, babasının devlet işlerine lâkayd kalmasından ileri geliyordu. Aynı zamanda yaşı ilerlemiş, günleri yatakta geçiyordu. İdareyi terkettiği insanlar âdilâne hareket etmiyorlardı. Bu

«... Karındaşın oğlum Ahmed'in men'i hususunda kapam halkı ve Yeniçeri kullarını sana koşam, sen dahi tevaccüh edüb gelesin, deyu emr eyleyüb mefahtrü'l-emacid Yeniçerilerim kethudası İlyas ile hükm-i şerif irsal etmiş idim. Öyle olsa bu esnada karındaşın oğlum Korkud bir gün füc'eten bunda İstanbul'a geldi. Ve geldiği dahi sem'i şerifine erişüb senin dahi mal'aman olmuştur ola. İmdi evvel emrim ki, sâdir olub mezkûr Yeniçerilerüm kethudası ile sana hükm-i şerif irsal olunmuştur. Ol emrim mukarrerdir. Mezkûr karındaşın Korkud'un bu vechile icazetsüz bunda gelmesinden hatırına şübhe büründürmeyüb emr i hamayanam üzere tevaccüh edüb gelesiz...» E. No. 6185.

¹⁹ Evasıt-ı Muharrem 918 tarihli, Selim'e, II. Bayezid'in hükmü: «... Şimdiki hâlde Rumelide vaki' olan sancak beylerine ahkâm-ı şerife irsal idüb emreyledim ki, senün canibinden mektub ve âdem varub niyet ettüğü gibi her ne mahalle da'vet eder isen sancaklarına müteallik sübaşılar ile ve çeri başıları ile ve cemi' sipahiler ile cebelusa ile müretteb ve mükemmel yarakları ile varub vasıl olalar...» E. No. 6185.

²⁰ Tarihsiz, «abdukumi'l-fakir, Ferhadü'l-bakir» imzalı mektubdan: «... Ümmizdir ki, zaman-ı kurbîyette sultanımı makarr-ı izzetde müşahede eyleyevüz. Nedenle gerekse isti'col mahaldir. Ümmizdir ki, her kişinin sözüyle amel ta'cil olana, te'hir olunmaya ve hem bu bende-i nahif için, gelsun, bana vasıl olsun, deyu buyurmuşuz. Bu bendenüz oğlanların içinden çıkarsan şehri harabe ve rürler Gice ve gündüz âram etmeyüb şehri muhafaza ederiz. Şöyle ki bir lahzâ aralarından gaib olam gayet yaramazdururlar. Ol sebepten Segban-başî kulanuzu üç bin yeniçeri ile ayağınız toprağına irsal eyledik. Baki ferman-ı kaza cereyan her ne vechile olursa ana göre amel eyleyüz. Her gün bu halk ile va'deler ve mudaralar ederüz. Saltanımın devletle gelmesini ilka ederiz. Öyle etmezsenüz birbirini yer, bir az te'hir görincek bir va'de dahi ederiz. Bu tarik ile halkı eğleriz...» E. No. 8312.

sebepten, daha önceleri babasına durumu olduğu gibi yazmış, hükümetini ve siyasetini tenkid etmiş idi. II. Bayezid ile Yavuz arasında şiddetli münakaşa ve tartışmalar oldu. Fakat Yeniçerilerin baskısı neticesinde II. Bayezid tahttan feragat etti. Yavuz Sultan Selim, 24 Nisan 1512 (7 Safer 918) de padişah oldu. Böylece II. Bayezid zorla tahttan indirilen, ilk Osmanlı padişahı oldu.

Yavuz, babasına, kardeşleri rahat durduğu müddetçe hayatlarına dokunmayacağına söz verdi. Gelişinde ve tahta çıkışında, İstanbul'da bulunan kardeşi Korkud'a saygı gösterdi. Onu Saruhan Sancak beyliğinde bıraktı. *Kırım Hanı*'na bir mektub yazarak padişah olduğunu ve yanında bulunan Şehzade Süleyman'ı göndermesini bildirdi²¹. Yavuz'un padişah oluşu, İstanbul ve imparatorlukta büyük bir sevinçle karşılandı, hakkında tebrikler ve medhiyeler yazıldı²². Fakat Sultan Ahmed ve oğulları, bu haberdan yıldırımla çarpıl mışa döndüler. Evvelkine nazaran daha zâlimâne hareketler yaptılar. Sultan Murad Amasya'da, Ahmed ve Alâeddin Konya'da Yavuz'un, padişahlığını tanımadılar. Onlar da müstakil birer hükümdar gibi yaşamağa başladılar.

Şehzade Murad'ın kızılbaşlığı: *Sultan Ahmed'in, Murad, Süleyman, Ali (Alâeddin) ve Osman* adında dört oğlu vardı. Bâzi tarihçiler bir de *Kasım* adında oğlunun olduğunu, Mısır'a gittiğini, orada uzun müddet kaldığını yazıyorlarsa da vesikalarda adına rastlayamadık²³. Bunların en büyüğü Şehzade Murad'dı. Babasının Amasya'dan ayrılmasından sonra bura valiliğini yaptı. Sultan Murad, *Amasya* ve *Çorum* çevresinde bulunan kızılbaşların tesiriyle şi'iliği sevmiye ve berimsemeye başladı. Bu

²¹ Tarihsiz, «min mohibbi'l-muhlis Selimşah» imzalı «babam Kırım hanı» diye başlayan mektubundan: «Eyalet-i vilâyet-i Rum... bu mahibbi-i mahlişe tefviz olanub işbu Saferü'l-muzaffer ayında rizay-ı Hudâvendigârla cülûs müğesser oldu... oğlunuz Süleyman Şah tale bekahunun dârü's-saltanat-ı İstanbul'a gelmesi ve sefer vaki' olursa İstanbul'un hıfz-u hirasetti lâzım ve lâbûd olmağın ifftharü'l-emâsil Mehmed zide mecdaha irsal olunub inşaallah sizün rızanız ile müğesser olmuş ola...» E. No. 6185.

²² E. No. 6113. Bunlar arasında Gülfem Hatun, kızkardeşi İlaidi Sultan, Aynışah Sultan, Ayşe Sultan'ın cülûs tebrikleri göze çarpmaktadır. E. No. 6425, 8117, 5793, 5544.

²³ İdris-i Bitlisi, Şehzade Ahmed'in 1505 (911) de yaptığı sünnet düğünü dolayısıyla yazdığı bir şiirde, yukarıdaki dört oğlunun adlarını yazıyor: *Amasya tarihi* II, 250-251.

yüzden şii'ler tekrar harekete geçtiler. Antalya'dan İç-Anadolu'ya Şahkulu ilerlerken Amasya ve çevresinde bulunan kızılbaşlar, küme küme toplanarak şehirleri yakıp yıktılar. Bunların başında Kürd Halid, Zeynel ve Şah Ali vardı. Sultan Ahmed'in üzerlerine gönderdiği kuvvetlerden korkarak geri çekildiler²⁴. Batı ve güney Anadolu'da kızılbaşlık hareketlerini Şahkulu, Orta-Anadolu'dakini de Nur Ali Halife idare ediyordu. Nur Ali Halife Rumıye'li idi. Amasya ve çevresine Şah İsmail tarafından gönderilmişti. Hükümetin, Yavuz, Sultan Ahmed ve Şahkulu meseleleriyle uğraşmasından faydalanarak Çorum, Amasya, Yozgat ve Tokat taraflarında bulunan Yörük, Türkmen ve Kürd alevilerini kışkırtmaya memur edilmişti.

Nur Ali'nin teşvikiyle harekete geçen Kara İskender ve İsa Halife Çorum ve Amasya havalisinde bulunan kızılbaşları ayaklandırdılar. Bunlardan Şah adına asker topladılar ve başarılarına kırmızı taç giydirdiler. Ondandır dolayı bunlara Kızılbaş (Sürhser) denildi. Bu iki halifenin telkinlerine kapılan Sultan Murad dayanamadı, merasimle kırmızı tacı giyerek Kızılbaş oldu²⁵.

²⁴ Tarihsiz, Ahmed pençeli «Paşayan-ı ızam» başlıklı mektubundan: «...Bundan evvel Kürd Halid ve Zeynel ve Şah Ali ve Şahkulu bir miktar kızılbaş ile Suşehri nahiyesine gelüb bazı kuraya taarruz ettiklerinde mahibleri Geldigelen-âbada [سوخه] bulunub ala'l-fev bir miktar irsal olunduğu ve banlar vardıklarında anlar Erzincan'a gitmiş bulunub banlar anlarla haberleştikleri ve ba'dehu Halid yertne varub Zeynel Erzincan'da oturub ve Şah Ali Kelkid'e ve Şahkulu [سوخه] gelüb ikisi bir miktar kızılbaş gönderüb bir kaç pare köye taarruz edüb ve sancak beyi bir miktar âdem onların ardınca gönderüb gece kondukları yerde de basgun edüb ol müfsidlerin ekserini kılıçdan geçirdükleri ve sancak beyinden estr ve baş gelüb ve hem mektub gönderüb giru taarruz etmek ihtimali vardır deyu l'âm etdüğü sebebden ...» yardım gönderdiği. E. No. 8062.

²⁵ «Hâtiğen bu diyarda sofular başkaldırub huruç ettiler. Kara İskender nam zohsin idlâliyle Sultan Murad taç geyüb sürhseri kenduya asker etti; on binden ziyade oldular. Yeomen fe-yeomen sofı İsa Halife oğlu nam mülhid'in üzerine cem'olurlar. Ve Seydi Ali Halife dahi kenduya nâğere olub Geldigelen'e [سوخه] gıgıldılar ki, fesad-ı azim ezieler. Nice köyler talan ettiler ve nice âdemleri katledüb atların ve esbabların yağmaladılar. Bu diyarda emn kalmadı Alâüddeveye varuruz derler. Sultan Murad her tarafa âdemler gönderüb her halifeyi tenbihleyüb asker cem'eler. Sultan Ahmed dahi Süleyman Beyi, Sinan Paşa ile Karaman'a davet etti. Anlar anda dura kenda Sultan Korkud üzerine gider derler. Bir havâlis dahi badar ki, Çorum'da İsa Halife oğlunu Sultan Murad'a habsden çıkarır, her gün [s]ara bin sofı cem'eder ulüfesiz, baraçsız her ne muradın var

Sultan Murad, etrafında bulunan halifeleri Geldigelen'de toplantıya çağırıldı. Gelmeyenleri öldürttü, mallarını yağma ettirdi. Sultan Ahmed oğlunu yola getirmek için, muhtelif kerreler emir gönderdi, yanına çağırıldı, fakat Sultan Murad gitmedi. 1512 Nisanında toplanan kızılbaşlar, Alâüddeve Bey'e, Acem Şahına gidiyoruz diye yola çıktılar²⁶. Halk, Konya'da bulunan Sultan

ise idesiz, ol dahi hamr-i sohette dezikleri gibi edüb mezkûru habîsien çıkarub kenduya nâğere edüb etrafu cevanibe sofular gönderüb her halifege macerayı ilâm edüb anlar dahi eski mezheblerin izhar edüb dâl ve mudill olub sebî-i sahabe ve kat-i nefis ve nehb-i emvâl ettiler. Amasya'da yirmi bin sofı cem'olub nice müslümanları ehl-i iltimden ve haloeti olan kimesnelerden katlettiler. Sultan Murad'ı alub Geldigelen'e [سوخه] götürdüler, anda dahi fesad-ı azim etdiler. Hocaların ve paşaların kaçurub, şehre girdiler, kal'a kapusun yaptılar; Çorum Kadısı Nuşirevan'ı katlettiler. Ve İskilib'i Kara İskender'e verdî. İli ve şehit ürküb kimi dağa ve kimi kal'aya girdiler Sultan Ahmed'e ulaklar gitti, feryad ettiler, ol dahi on bin ademle Davud Paşa oğluyula ve Kızıl Ahmed oğluyula asker gönderdi, yolda gelür derler. Nebî Halife bu vecihle haber götürdü. Ve Sofı askeri şimdi yıka yıka Sivas'a çıkub Şah'a elçi gönderdiler. Bu diyarin ahvali bir dürlü dahi oldu. Ehl-i islâm muhatarada ve tehlikede kaldı. Bâki ziyade ve s-seldm bad.» E. No. 8522.

²⁶ «Eğer bu diyarin ahvalinden istisfar buyurulursa şimdiki hâlde harabe müteveceh oldu. Sultan Murad etraf-ı âleme ulak salub kande kızılbaş var ise yanına cem'eyledi. [Muharrem ayının ahırında] haber olundu, beş altı güne değin Geldigelen [سوخه] ovasına on bin vardır, derler cem'oldu; meğer ki İsa Halife oğlu derlerdi. Çorumlu'da bir oğlan var idi, Sultan Ahmed bu diyardan gittiği vakit Sultan Murad habsetmişti, anı koyuverdi. Başlarının biri ol ve biri dahi Davud Halife oğlu derler. İskilib diyarında ne miktar sofı varsa kimi gitti, dahi gidiyor, bir evde ne miktar erkek âdem var ise hepsi gitti. Aslıhan [اصليان] Ağanın da bir oğlu gitti ve kenduya dahi taç geldi. Bir oğlayla dahi kenda gitmek sadedindedir. Askere girmi, otuz binden fark etmez derler. Cem'oldukları yerde olan köyleri soydular. Çorum Kadısı Amasya'dan gelürmüş, bir bölük sofuya uğramış, datub soymuşlar, nesi var ise aldıktan sonra bir elin kesmişler, türkmen beylerinden Zünnun [زنون] Bey derler imiş, üzerine âdem seçmişler, kendusu duyub kaçmış, taallukatını kırub rızıkını ve esbabını almışlar. Barak [براق] Bey oğlanın dahi evini yağmalamışlar, deyu haber geldi. Yağluca dahi etrafında olan köyleri yağmaladıkları mukarrer. Sultan Murad dahi içlerine gelüb girmedii, amma bu gün yarın gelür, taç örter, şaha secde eder derler. Sürhserin bu asil hareketini görüb cemiyetlerine nazar edicek ettiği[ne] sonra peşiman olmuştur derler. Meğer ki, bu fikri, bu tedbiri bir kenda ve bir Kara İskender derler ve biri dahi kenda çavuşlarından Mihmanoğlu derlermiş, bu üpünün fikriyle ve tedbiryle olmuş. Paşaları hauf edüb bu gün yarın fırsat bulurlarsa kaçarlarsa ve hem sofunun kasdı var imiş ki, paşalarını ve hocasını katletmeğe. Şimdiki hâlde dahi cem'olanmak üzerindedir. Tamam olduktan sonra Alâüddeve üzerine gi-

Ahmed'e arz ve mahzarlar göndererek bunların şerrinden memleketi kurtarmasını rica ettiler. Bunun üzerine *Sultan Ahmed la-lası Yular-kısdı Sinan Paşa'yı* gönderdi. Paşa, *Kızılhisar'da* Nur Ali kuvvetlerine yetişti, yaptığı savaşta yenildi ve kaçtı 1512 (918)²⁷.

Bu gaalibiyetten sonra kızılbaşlar, *Sivas'a* saldırmağa karar verdiler. Fakat *Sivas civarında Artukğa'a* gelince iki kısma ayrıldılar. *Yahya Pehlivan* ve *Dev Ali, Şaha; Kara İskender, Dul-kadir oğlu Alâddevele Bey'e* gidelim diye birbirine girdiler. Bu savaştan sonra Anadolu'da *Yahya Pehlivan* ve *Dev Ali'nin* öldüğü şayişi çıktı. Arta kalanlara, *Mehmed* adlı birisi (bunun *Mirahur Bıyıklı Mehmed Ağa* olması çok kuvvetle muhtemel) Göksu kenarında yetişti. Aralarında çok kanlı bir savaş oldu 20 Temmuz Salı 1512 (20 Cemaziyülevvel 918). Nur Ali dahil, her iki taraftan da çok insan öldü. Diğerleri Mehmed Ağa kuvvetleri önünden kaçmaya, Şahkulu adamları gibi İran'a sığınmaya muvaffak oldular²⁸.

der derler. Haktaalâ kemal-i lütfundan bu zalemei def' edemese ehl-i islâmın hâli, bu digorda gayet mükedderdir. Amma es-seyyf ve amma el-küfr deyyüb darrurlar. Ahmed Çelebi oğlu Amasya'da, ola geldi kendası Amasya Kadısına taç gönderdi ortsün degü, ol dahi almış, emr-i padişahidür irtelüm, demiş, bu bab-da şol ki, began vakti'dir, arzolanda. Bâki emr hazretinize mufavoazdır. Ved-daa kemâ gelik» E. No. 7292.

²⁷ Tarihsiz, «ex'afül-ibadi'l-hakir Hacı Kemalü'l-fakir» imzalı arzıdan: «... Şimdiki hâlde *Sivas sancığı* beginden âdem ve mektub gelüb tastir olan cevab badar ki, bundan evvel *Sultan Murad Nur Halife* ile *Kızılbaş* elçisiyle şark tarafına müteveccih olub *Sultan Ahmed Bey* tarafından *Sinan Paşa'ya* bir nice âdem koşulub gelüb *Amasya'da* ol yerun atlasundan ve yayagından bir kaç bin âdem cem'edüb *Sultan Musa* üzerine hücum etmek kasdında iken yine avdet edüb *Nur Ali Halife* zebundur degüb ardından ilgar edüb vurub *Koyulhisar* [قویله‌سار] da ardından yetüb ikindi vaktinde beraber olunub hayli ceng olub sağ kol'dan hain *Karamanlu* kaçub bu sebebden *Sinan Paşa* münhezim olub iki bin mikdarı piyade kızıldan geçüb ardınca *Sinan Paşa'nın* yüz mikdar kızılbaş gönderüb *Sivas'dan* yukarı Çıttısu [چیتت‌سوا] na gelicek *Sivas* beginin anda bir mikdar askeri hazır bulunub yüz kızılbaş araya alub kırımlar. *Nur Ali'ye* bu haber varı:ak *Sivas'ta* talan ve gasebetmeğe kasdedüb bi'l-til *Sivas* üstüne gelmek üzredir.. ve dahi *Sinan Paşa'yı* münhezim eden *Yapoğlu* [یپو] Şah Beydir ki, evvel dhar higanetlik ile meşhurdur...» Padişahın acele Anadolu'ya geçmesi. E. No. 1667.

²⁸ Tarihsiz, «Bende el fakir Mehmed» imzalı arzıdan: «... Ordu-yı humayan yümni i ikballe *Kemah'dan* mürıcaat ettikde el menba i fitne vü fesad mecma'-ı ehl-i tağyan u ilhad ser defter-i mütemerridin *Nur Ali Halife-i bi-din*

Bu vesikalarda *Sultan Murad*'in isminden bahsedilmiyor. Bundan *Sultan Murad*'in daha önce kızılbaşlarla *İran Şahı'na* iltica ettiği veya onlardan ayrı gittiği anlaşılmaktadır. Bazı tarihçiler, *Sultan Murad*'in babası tarafından, *İran Şahı'na* yardım istemek için gönderildiğini yazıyorlarsa da vak'a ve hâdiseler bunu tekzip ediyor, hattâ *Sultan Murad*, *Sivas* civarından babasına mektub göndererek *Şah'a* beraber gitmeği teklif etmiş, fakat *Sultan Ahmed* mektubu yırtarak fikrini ve da'vetini kabul etmemiştir. Bu da *Sultan Ahmed*'in, oğlunun *İran'a* iltica etmesini hoş görmediğini açıklamaktadır.

Sultan Ahmed'in firarı: Şehzade *Ahmed*, *Sultan Selim*'in evvelâ *Başbuğ*, sonra da *Padişah* olduğunu haber alınca deliye döndü. *Yavuz'a* hakkı olan saltanat elinden zorla aldığı için gaasib gözüyle baktı. Ona göre *Selim*'den yaşlıydı, saltanat kendisine verilmiş iken, *Selim*'in zoruyla elde edememişti. Bu itibarla meşru' padişah kendisi idi. *Selim*'in zorla elde ettiği salta-

ba'zı kendi emsali melâin ile *Ulaş* ve *Yaraş* [اولاش و یاراش] ve *Aygutoğlu* ve *Yusuf* varıak ve *Saru Şeyh İminin Dıvan begi* ve ba'zı askerıyla ve yukarıdan gelmiş bir nice korucıyla *Harput'dan* [حررورت] gelüb *Murad* suyun geçüb bin beş yüzden ziyade melâhid-i melâin gümrahla *Pir Hasan Bey'in* haberin alub anın kasdın ovacuğa azmedüb fitne-i fesada [bir kelime okunamadı] ettüğü istima' olıcak... hazır bulunan dilir-i dilâverleri istimalteleyüb himem ve inayet-i şâhâneyi ümidvar edüb, mubarek şehri-i Cemaziyülevvelin gurrest *Penczenbih* günâ te'hir ve tevakkuf etmeyüb *Rum Saray'dan* ol taife-i evbaş kasdına *Kırucan* [کیروجان] yolundan ilgar edüb akeblerin girizgâhların alub *Düzenbih* günâ beyn'es-salâtin vaktinde *Göksu* kenarındaki sezenbih günâ ale's-sabah sudan geçüb yemin ve yesar ve kalb ve cenahı tertib edüb sağ kolda garaba eğası *Hüseyn* bendeniz ihtiyarlarıyla yoldaşlığa kalan *Kepu halkın* koşub üç yüz mikdarı erle tarh koyub sol kola dahi karındaşım *Hızır bendenüzle* *Nur Ali Bey* اورچولی *Karahisar* sancığı'nın ba'zı güzide erlerin ve *Yapoğlu* [یپو] *İskender bendenüz* ki gelen *Karamanlu'ya* ve ba'zı ihtiyarlarıyla ve yoldaşlığa gelen subaşı ve erbab i timar ve gönüllüyü yüz mikdar dilâverlerle tarh koyub *Canik sancak begi* *Baltaoğlu kalbe* sağ tarafta *Asitâne-i saadetden* himmet ve inayette gelen *ümera-i ekral* *Kasım Bey* ve *Pir Hasan Bey* sancaklarıyla ve hâliyen gelen *Atak beyi* *Ahmed Bey* ile *Sultan Ahmed Beyi* kolbde sol canibde ve bu bendege mahsus yarar âlem ve bendeleriniz kalbde sancak önünde tayin olunub...» kanlı savaş olduğu. «... Serdarları olan lâtin *Nur Ali-i bi-din* اولاش و یاراش hayli ceng edüb ahar zahm i sehımnâkle mecruh ve giriftar gelicek diri durmağa kaabil olmaduğu sebeblen kelle-i bi-zevletleri alınub ve nice dahi korucu ve yararları dahi cengde düşüb bâki binden ziyade melâin-i gümrah tu'me-i şemsir i gaaziyan i dîn penâh olub...» *Aygutoğlu* ile *Yusuf Varsak*'ın kaçtıkları... E. No. 6816.

natı kuvvetle almak ıycab ediyordu. Bu yüzden Selim'in padişahlığını kabul etmedi, ona kafa tutmaya başladı. Biraz sonra da Konya'da padişahlığını ilân etti²⁹. Etrafa hükümler göndererek para ve asker istedi³⁰, tâyin ve tevcihler yaptı. Şehzade Murad'ın oğlu Mehmed'e Bursa sâlyânesini verdi³¹. Oğlu Sultan Alâeddin'i ve bâzı kuvvetleri Bursa'ya gönderdi. Sultan Alâeddin, yanında Anadolu beylerbeyi Mustafa Paşa, Dulkadir oğlu, Ramazan oğlu ve Turgud oğulları olduğu halde Bursa'ya girdi (19 Haziran 1512=4 Rebiülahır 918). Devlete âid bütün mal ve eşyaları zabtettiler. Halktan ağır vergiler topladılar. Sonra da evlere saldırdılar. Bursa halkı yaptıklarına dayanamıyarak üzerlerine hücum etti ve onları şehirden çıkardı. Sultan Alâeddin kuvvetleri şehirden çıkıp ovada kamp kurdular. Bursa kadısı tekrar şehre hücum edeceklerinden korkarak İstanbul'dan acele yardım istedi³².

²⁹ Evahir-i Rebiülevvel 918 tarihli, Bursa'dan Biga Alay beyi ve askerlerine yazdığı buyuruldı: «... Sultan-ı selâtin-i zaman Ahmed Han ezz allahu taala hazretleri avatıf-ı hasrevânelerinden bu kallarına Anadolu beylerbeyi'liğini sadaka ve ihvan bağurdular...» gelüb kendisiyle Bursa'da buluşmaları. Top. Arş. No. E. 5876. Aynı şekilde bir de Karası beyine var. No. E. 5448.

³⁰ Gurre-i Rebiülevvel 918 (17 Mayıs 1512) tarihli, Kastamonî sancak beyi Sultan Musa'nın arzı: «... Ammim Sultan Ahmed Bey hazretleri canibinden âdemler gönderilüb ve ollâyet kadılarına hükâm yazılub on eve bir azeb ve üç yüz akçe ve bu mahîbbinizde dahi ol babda mektublar yazılub siz dahi bu babda gereği gibi maciddü sâ'l olasız deya te'kidat ve teşdidat olunmuş. Devletlu Hudavendigârın rızasına muhalif bir emirdir, eğer imtisal olanmazsa bu canibden mahalefet anlayub adam-i itaat suretini mülâhaza eylerler. Emirlerine imtisal müşkil ve mahalefete dahi iktidarımız yok... Murad Bey ki ol eşirrayı cem' edüb Artuk Ak [آرتوق آك] nam mevzi varmışlar idi, ittifak Murad Bey canibinden Kara İskender Alâüddeve üzerine Pehlivan Yahya ve Dev (Nar) Ali bunlara mahalefet idüb biz Şah İsmail'e giderüz deya ayru baş çeküb iki taraf birbirlerine girüb şaha gideriz deyenler tarafından haylı sofu kırılub ve Yahya ve Dev Ali'nin başı kesilüb(!) bâki varan eşirra dahi gelüb Kara İskender canibine tabi' olmuşlar ve andan sonra Alâüddeve Beg'in güveysi Murad Han bir canibden buluşub bir mikdar sofi kırmış fi'l-cümle bu ahval ma'lûmumuz olduğı üzere i'lâm olunda...» E. No. 2667.

³¹ Evahir-i Safer 918 (1512 Nisan sonu) tarihli ve Sultan Ahmed imzalı Konya'dan müteferrika Mehmed'e yazılan hükümden: «... Oğlum Mehmed tale bekahaya mahrusa-i Bursa sâlyânesinden semane ve aşere ve tis'a mie yılında vaki' olan gurre-i Muharremden yılda dört yüz bin akçelik tâyin ettüm...» E. No. 2667.

³² 4 Rebiülahır 918 (15 Haziran 1512) Bursa Kadısı Eflâtan-zade imzalı arzdan: «... Sultan Ahmed oğlu ve Davud Paşa oğlu ve Dulkadir oğlu ve Rama-

Sultan Alâeddin Gemlik, İnegöl, Biga, İznik ve Sultanönü'ne adamlarını gönderdi, vergi ve asker toplattı³³. Taşel ve Karaman beylerine acele gelmeleri için hükümler yazıldı. Sultan Murad da'vet edildi. Beylerin ve Sultan Murad'ın gelmemesi, padişahın öldüğü haberi, toplanan askerler üzerinde fena tesir yaptı. Bu yüzden bir çokları Sultan Ahmed'in yanından kaçtı³⁴. Hele Ya-

zan ve Turgud oğulları binden ziyade âdemler ile ve *بوموز* ile nefsi Bursa'ya gelüb ne mikdar emval-i padişahi varsa eminlerine getürdüb cebren alub ve halka dahi altı giz yüz bin akçe avârız salub altmış yetmiş bin mikdarın en-va' taaddiler ile alub bâkistin dahi ber vech-i acele tahsilî sadedinde iken *بوموز* kâfirlerin ve ba'zı müslimanların evlerin basub rızkların nehb ü garet idüb fevka'l-had zulümler ve taaddiler edicek [bir kelime okunamadı] ve şehir halkı bi-ihhtiyar yarağa girüb şehir içinde gayılab yürüyenler meşgul olanlarının ba'zın depeleyüb ve ba'zı kaçub ve şehir altında sahrada olan orduları dahi tarumar olub kaçub gideer amma öteden ma'in-i mukarin alub yine gelüb şehre azim belâlar getüreler...» Acele, hiç olmazsa 1000 kişilik bir kuvvetin gönderilmesi. E. No. 5452.

³³ Tarihsiz, çavuşbaşı Sinan'ın raporundan: «... Sultan Ahmed'in Çavuşbaşı Yenişehir'e haraç devşirmeye geldi. Sizün İznik'e gelüb İznik'de dahi âdemi *چكور دوشكوزى* Sultan Alâüddin'e haber getürdü. Andan sonra yanında olan Karamaniler, Hudavendigârın fevt olduğuna işidüb soğudular. Davud Paşa oğlu konukluk edüb da'vet edüb dedi ki, çok sizinle bir gönülden baş çıkarub sizinle bir ölüük. Şimdi Hudavendigâr giru Anadolu'ya gelürse biz Karaman'a çıkalam. Ve Karaman'a gelürse biz Rum'a çıkalam. Ve Bursa'ya gelicek bize haylı riayetler edüb, ziyafetler ettiler. Dediler ki bizim padişahımız sizsiz ve sizden gayri kimesne değildir. Ve Hudavendigârın mevti haberin işidicek evvelki bakımı bakmadılar. Andan sonra Bursa'ya bin mikdarı âdemiyile geldük dedi. Ve bunda geldükden sonra bir nice âdem dahi gazıldı. Anlar dahi Hudavendigârın mevti haberin işidicek dağıldılar, gittiler. Ve Davud Paşa oğlunun Çavuş başıyla üç yüz âdem koşub bizi sizlerden dil almağa gönderdiler. Ve Çavuş başı Gemlik'de kalub iki âdemi ile kalub bizi gönderüb sizden haber alub dil almağa geldük dedi. Vermek Allahın, biz[im] size edeceğümüzü siz bize ettünüz dedi...» E. No. 6333.

³⁴ Miralem Mustafa imzalı, casus raporundan: Marmara kıyılarında Sultan Ahmed kuvvetleriyle dolaştığı; «... Sultan Ahmed ahvalinden itisfar olunarsa cümle bin beş yüz mikdarı âdemi vardır. Ve oğlu ile beglerbeyisi yanında beş yüz mikdarı âdem kalub ulâfeci taifesinden ekseri ulâfe verilmedüğü sebebden dağılmıştır. Ve beylerden Karaoğlu Ahmed Bey ve Ramazanoğlu ve Şehsüvar-oğlu ve Turgudoğlu vardır... Taş beylerine ve Karaman beylerine defaatla ulak gönderüb ta'cil gelesiz deya ikdam olundukda osmanlanun bu âdeti çoktur, sefer eden eyler, on gün bir yerde ve on beş gün bir yerde oturur; âdem eskittir, bizim ana kudretimiz yetmez. İnşallah düşman üzerine gelicek varalam deya def'i vaktederler, bi'l-külligye gelmezler, deya Çavuş-başı kalanuzg

vüz'un Anadolu'ya geçeceği haberinin duyulması Marmara sahilinde yaşayanları, Ahmed tarafına geçmekten alıkoydu. Sultan Alâeddin Bursa çevresinden kalkıp Afyon'da bulunan babası yanına gitmek zorunda kaldı (1512 Temmuz = 918 Rebiülahır sonları).

Buraya şunu da ilâve edelim: Sultan Ahmed gaailesinin kaldırılmasında, Yavuz'un kurduğu *casus* teşkilâtının çok faydası görüldü. Yavuz'un Anadolu'ya gönderdiği casuslar, Sultan Ahmed ve oğullarının hareketlerini adım adım tâkib ettiler, raporlar gönderdiler, nasıl önleneceğine dair çareler ileri sürdüler. Gerçi *Sultan Ahmed* ve *Yular-kısdı Sinan Paşa*'nın öldüğü gibi, bâzı yanlış haberler vermişlerse de, bu kabîl haberleri Sultan Ahmed tarafcdarlarından almış olmaları muhtemeldir. Bunlarda da %95 isâbet olsa gerektir³⁵. Yavuz'un adamları, yalnız haber vermekle kalmadılar, aynı zamanda Anadolu'da geniş alanda propaganda yaptılar.

Karahisar'ı üs olarak kullanılan Sultan Ahmed, 5-6 bin kişi topladıktan sonra³⁶, Karaman Beylerbeyi tayin ettiği, *Taceddin Bey'i*, *Eskişehir* ve çevresinden asker toplamağa gönderdi. *Turgud-eli* sancağı beyi *Musa Bey'e* de hüküm gönderdi, *Eskişehir'de* *Taceddin Bey (Paşa)* ile buluşmasını emretti³⁷. *Taceddin Bey*

cevab verüb inandırdı. Sultan Ali ahvalinden sorarsanız Bursa'ya avârız akçe-sine varub ba'zı tayfesi şenat edüb şehir halkı dahi el-bir edüb iki yüz mikdarı âdemlerin helâk, koğdular. Ve İnegöl'de Ahi-belin'de il ademinden üç ürküdüb on beş mikdarı ağırlıkların alıkdular. Ve Sultan Murad ahvalinden sorarsanız defaatla gelesin deya ulaklar varub, benim bu yana düşmanlarım vardır, demiş ve amma Anadolu'dan yazılan azeb ve sipahi tayfeleri eoleri korkusandan matt'üz derler. Amma devletle İznik'e ve Yenişehir'e gelicek bi'l-külliyeye ayağınız toprağına yüz sürüyü varurlar. Amma şimdiki halde beri yakaya geçmeyüb müsahele olunursa Sultan Ahmed'i tahrik edüb Bursa'ya garet edüb yıkmak isterler ...

³⁵ Tarihsiz, «beude el-hakir *Tur Ali*» nin mektubu: Adamlarını, Sultan Ahmed'i gözetlemeye gönderdiği: «... Şimdiki halde Sultan Ahmed Karahisar önünde Çapak Çayırı nam mevzi'de askeriyile nüzul edüb ve Sultan Alâeddin dahi varub Sultan Ahmed'e karışub ikisinin dahi askerini bir arada temaşa edüb ...» E. No. 2667.

³⁶ Bk. not 17.

³⁷ Evahir-ı Rebiülahır 918 (1512 Temmuz ortası) tarihli, *Sultan Ahmed* tuğralı «Çayır-ı Karahisar-ı Sahib»den *Musa Bey'e* yazılan hükümden: «... Karaman beylerbeyisi: Taceddin Bey dâme ikbalehaya âdem koşulub ilgar tartikyle gönderdi. Öyle olsa sen dahi beraber âdemlerinle gelüb Eskişehir önünde ilgayub mumaleghe gettşesin ...» E. No. 3057.

Eskişehir civarında bulunan köyleri yakıp yıktı, halkı soydu, karşı gelenleri öldürttü. Buralar halkı padişaha arz ve mahzar göndererek, yardımda bulunmasını rica ettiler³⁸. Bu şikâyetler ve casusların, Anadolu'ya çabuk geçilmesi hususundaki ısrarları, Yavuz'u İstanbul'dan Anadolu'ya gitmeğe mecbur etti. İstanbul'dan 29 Temmuz 1512 (15 Cemaziyelevvel 918) de, Ahmed işini halletmek üzere Anadolu'ya geçti. Yerine *Kefe*'den getirdiği oğlu *Süleyman*'ı vekil bıraktı.

Sultan Ahmed de, Afyon'dan kalkarak *Sivrihisar*'a gelmiş, kadısının halktan topladığı salgınları da³⁹ aldıktan sonra Ankara'ya gitmiştir. Halk arasında Sultan Ahmed'in 28 Temmuz 1512 (14 Cemaziülevvel 918) de *Ankara*'da olacağı söylenmeğe başlanmıştı, buralar halkı korku ve heyecan içinde yaşamaya başlamıştı⁴⁰.

³⁸ Tarihsiz, «Er'safü'l-ibad *Hacı Mehmedü'l-fakir*» imzalı arzıdan: *Karaman*'ın ileri gelenlerine dâvetiye ve afsâmeler yazdığı, defterdar *İbrahim*'in timar defterlerini getirdiği, timarlıların yanına geldiği: «... Sultan Ahmed Karahisar'da oturarken oğlu *Murad*'ın fevri haberi gelicek[!] Seferihar [bugünkü Sivrihisar] a müteveccih olub ol aralıkda müşavere edişüb *Kebele* [Kebeli] oğlu Rum tarafına çeküb ve Şey'en Lillahoğlu *Aksaray'a* ve andan *Nigde'ye* ve andan *Ereğli* ağzında *Larende'* ye dolaniüb o vilâyetlerin boy sahiblerinden ve erbab-ı timarından olanı kendulara tâbi' edüb iç il halkını cem'edüb geru *Konya'ya* gelüb andan beru gelmeği vech görmüş. Ve meskûr oğlunu vilâyet-i *Karaman'a* evahir-ı Rebiülâhırda beylerbeyi nasbedüb iki bin beş yüz mikdarı âdemle *Eskişehir'e* gönderüb gelüb bir gece şehirde yatub dükkânlarını oda urub ve nefsi-i şehirde üç hainle *Şirvan* nam karigeyi yakmış. Andan giru dönüb *Akviran* nam karigede yatub andan kalkub *Uryan* baba nam zatiye kurbüne konub *Sultan Ahmed'e* mektub gönderüb bu canibin reayası ürküb göpüb derbend ağızlarına cemolub kat'a gem ve yemek bulunmaz, zaruret vardır ...» E. No. 6376.

³⁹ Tarihsiz, *İlyas* imzalı arzıdan: Padişaha hain olanları tutması emredildiğinden: «... Sâbikan Seferihisar kadısı *Akşehir'de* *Sultan Ahmed Bey'e* karşı tabi' olub bir nice gün hizmetinde olub mezbur kadı şehre gelüb müslimanlara salgun salub ve hisar erenleri meskûr kadıya âdem gönderüb: Gel sen hisara çık, müslimanlara salgun salma, *Hünkâr* devletinde sana zarar ve zıyan olmaz, deyüb hisara çıkmayub hâliğin *Sultan Ahmed Seferihisar'a* gelib tekrar karşıluyub tamâm gereği gibi izzetler edüb yine salgun salub bunun emsali devletlu padişaha hiyanetleri zâhir olduğu sebebden ...» yskalandığı. E. No. 6205.

⁴⁰ Tarihsiz, *Tur Ali Bey*'den *Yavuz'a* arıza: «... Sultan Ahmed Bey mah-ruse-i Seferihisar'dan *Engüri'ye* müteveccih oldukda *Sultan Ahmed Bey Seferihisar* vilâyetlerine salgun salub ol memleketlere ziyade taaddiler olunur deyu bu bendenüze naklolunub hâliğin ahvale vâkıf olmak için ve mümkün olur ise salgun salanları dutub getürmek için *Hüseyin Ağa* bendenüze koşulan bölük kullarınızdan yirmi sekiz nefer goldaş gönderilüb ve mahrusa-i Seferihisar di-

Şehzade Ahmed, Anadolu'da şehirleri yakmak, yıkmak, salgın salmak, asker toplamak, idarî ve askerî makamlara adamlarını tâyin etmek suretiyle hükûmete karşı ayaklanmış, adetâ devlet içinde devlet kurmuştu. Yavuz, kardeşlerine rahat durdukları takdirde bir şey yapmayacağına söz vermişti. Fakat Şehzade Ahmed, bu ahd ve peymane riayet etmemişti. Bir âsî gibi ayaklanmış, Anadolu'yu bir eşkıya gibi soyuyordu. Padişah gönderdiği fermanlarla, Ahmed'in âsî olduğunu, yardım yapılmamasını, tarafını tutanların da âsî olduğunu ilân etti. Kendisi de, Sultan Ahmed'e gerekli cezayı vermek için İstanbul'dan Anadolu yakasına geçti.

Babasının ölümü sıralarında Konya'dan hareket eden Sultan Ahmed, saltanatı zorla ele geçirmek için Afyon'a gitti. Afyon hem Korkud'a ve hem de İstanbul'a yakındı. Buradan adamlarını batı, kuzey ve Orta-Anadolu'ya gönderdi. Etrafa hükümler göndererek para ve asker istedi. Adamları vasıtasıyla Kapu halkının ve Rumeli beylerinin kendisiyle beraber olduğu propagandasını yaptırdı; adamları bu vazifeyi lâıyık ile başardılar⁴¹.

Sultan Ahmed, Yavuz'un üzerine geleceğini işitince, doğruya doğru gitmeğe karar verdi. Çünkü yanında döğüşecek kadar kuvveti yoktu. İlkönce Konya yoluyla Çukurova'ya gideceği duyuldu. Çünkü Karaman, Bulgar ve Taş beyleri dostu ve müttetik idi, bu yoldan kolaylıkla Mısır'a gidebilirdi. Fakat şimdi Hemdem Paşa Karaman beylerbeyi tâyin edilmiş, Sultan Ahmed'in önüne aşılması kolay olmıyan bir sed gibi dikilmişti. Bundan başka lalası Yular-kısdı Sinan Paşa Amasya taraflarında idi. Muhak-

yarına ve ol yerin âyanına mektub gönderilüb ahâl-i vilâyet padişahımız hullîdet hilâfetuhu hazretlerindirdir. Ol vilâyete taaddi edenlerin hakkından gelemez. Mümkün olur ise dutub bu canibe gönderesüz deyu enva't istimalet olanmuşidî ...» kadısının yakalandığı. E. No. 6831.

⁴¹ Tarihsiz, «Ez'afü'l-ibad Hemdemü'l-fakir» imzalı arızadan: Gönderdiği casusların şu haberleri getirdükleri: «... Amma ol diyarlarda mesavi çıkarmışlar ki, Kapu halkı ve Anadolu ve Rumeli beyleri'nin ittifakı bizimledir, deyu il içinde söz edinüb memlekete bu vechile fitne ve fesad birağub ilden bu suretle harac alub halkı kendılara yakışdırmak fikrederlermiş. İmdi bu memleketin vazii ve şerifi devletlu Hudavendigâr hazretlerinden bir hareket umarlar, anlara teveccühleri yoktur ... Andan sonra Sultan Ahmed hareket edicek Taşeli'ne gelüb girmek ihtimali vardır, deyu mesavi ederler. Evet Taşeli'ne girerse galiba devletlu Hudavendigârın devleti maslahatın, anın Taş'a girmesidir. » Çabukça Anadolu'ya gitmesini rica ediyor. E. No. 7055.

kak surette onunla birleşmek, Amasya'daki eşyaları almak gerekti. Bu yüzden Amasya yolu tercih edildi. Bu suretle Ankara'dan Konya üzerine değil Amasya'ya doğru hareket edildi. Yavuz, Şehzade Ahmed'in dolaşmasından faydalanarak ele geçirdiği yerleri aldı. Buralara idareciler tâyin etti. Bu meyanda Anadolu beylerbeyliğine Mustafa Paşa, Karaman beyber beyliğine Hemdem Paşa, Amasya Sancak beyliğine Davud Paşa oğlu Mustafa Paşa (ba'zı kayıtlara göre Şehzade Ahmed'in dâmadıdır) nasb olundu.

Doğuya doğru sür'atle ilerleyen Sultan Ahmed ve maiyeti arasında sınımlanacak devlet hususunda ihtilâf çıkmıştır. Beylerin bir kısmı Mısır'a, bir kısmı Dulkadir oğluna, ba'zıları Şah İsmail'e gitmeği daha uygun bulmuşlardır⁴². Sivas yakınlarında bulunan oğlu Sultan Murad da, babasına mütemadiyen mektub ve haberler göndererek, Şah'a iltica hususunda ısrar etmiştir. Eğer Yular-kısdı Sinan Paşa, Nur Ali Halife'ye yenilmese ve topladığı kuvvetler dağılmasaydı, Şehzade Ahmed Yavuz'la savaşılabirdi⁴³. Sultan Ahmed, yanında kâfi derecede kuvvet olmadığından, Ya-

⁴² Tarihsiz, Karaca Paşa'nın «mine'l-muhibbi'l-muhlis Ahmedü'l-fakir» imzalı arızasından, casuslarının Sultan Ahmed'i gözetledikleri: «... Akşehir'e varub içlerine girüb çavuşluk hizmetine duhul edüb ol zamandanberu içlerinde olardı. Cümle ihbarından birtisi budur kim, Ramazanoğlu haber gönderüb eğer Bulgar canibine gelürseniz cemi' ağırluğunuz [اگر بخوئ] birağub tenha gelmek gerektir ki, Bulgar beyleri yle muavenet edüb Karaman beyleri'nin hıyanet edenleri'n kılıktan geçirüb mâ-bâktin itaat ettirüb arka yardım alalım dermişler. Dahî Şam ve Haleb melik-i ümerâsına âdem gönderilmiş ki, muavenet taleb edeler. Amma ol canibe âdem göndermekden garaz, Taş'da karar edemiyecek olu'nur/sa Şam canibini penah tutuna ...» Konya'dan eşya ve âilesini, ulüfeciler ve garibler başı ile Amasya'ya gönderdiği, Ankara yanında olduğu, şehre ağır salgın saldığı ... E. No. 6399.

⁴³ Tarihsiz, Karaca Paşa'nın «ez'afü'l-ibad Ahmedü'l-fakir» imzalı arızasından: Casuslarının Sultan Ahmed'i takib ettikleri, Şehzadenin Seferihisar'dan Oğlakçı Meharlı [مهاری] dan Ankara üzerine gittiği, 14 Cemaziyelevvelde (27 Temmuz) Ankara'da olacağı ... «Ve Taş beylerinden Umur Beyoğlu ve karındaşı ve oğlu Mehmed Bey mezkûran Seyyid Gazi ile Melik Gazi arasında dört yüz mikdarı âdem ile Sultan Ahmed Sivrihisar'a müteveccih olıcak Kebelî [كبل] oğluyula Şit [شیت] Eskişehir'i'f yakub çıkub Sultan Ahmed'e gidicek mezkûrlar dahî dağılub gitmişler. Amma bunlar[ın] bu vechile çekilüb gittiklerine sebep Yular-kısdı ulak gönderüb Rum vilâyetlerinin askerini cem'eyledim. On beş bin âdemle Ankara'ya varub mülâkat olursam olam, eğer müzayaka olursa Rum canibine çekilesiz, ol canibe mülâkat ederiz ...» E. No. 2667.

vuz'un gönderdiği öncü kuvvetlerinden *Mirahur Bıyıklı Mehmed Ağa* askerlerinin peşini bırakmamasından ve kuvvetlerini de bir araya getiremediğinden dolayı Anadolu'dan savuşmak zorunda kaldı. Esasen Sultan Ahmed için, bundan başka da ta'kib edilecek yol yoktu. Bu sebeple Amasya'da bulunan kıymetli eşyasını, çocuklarını ve âilesini alarak doğuya doğru ilerlemeğe devam etti.

Bu esnada *Mısır Sultanı*'na, Sultan Murad'ın lalası *Hüseyin Bey*'i elçi olarak gönderdi⁴⁴. Ve bir de nâme yazdı. Bunda Memlûk hükümdarı *Kansu Gavri*'ye «babam» diye hitab etti, babasının öldüğünü, onun yerine kendisinin kazim olduğunu yazdı⁴⁵. Çok muhtemel olarak, Lala Hüseyin Bey'le oğulları *Sultan Süleyman* ve *Sultan Alâeddin*'i de beraber gönderdi. Şehzade Ahmed'in Mısır'a giden çocukları, bir sene sonra, Kaahire'de çıkan tâ'un hastalığından⁴⁶ öldüler (1513=919). Anadolu'ya geçen Ya-

⁴⁴ Tarihsiz, *Karaca Paşa*'nın «el-abbü'l-ahkar, Ahmed bin Ca'ferü'l-eskar» imzalı arzısından: «... Râfi'i ruk'a-i rikıyye Sultan Ahmed oğlu Murad Bey'in lalası Hüseyin Bey bendeleri, sâbikan Sultan Ahmed diyar-ı Arab'a teveccüh ettükde mezkûru Mısır sultanına elçi gönderüb ba'dehu diyar-ı Arab'da vefat etdi deyu Amasya'da olan esbabın ve emlakın ne var ise halka bağışlayub nesi var ise kullarına bahşedüb cemaatin bir habbeye muhtaç etmiş. Hâliyen bu kemine Amasya'yı hıfza geldükde cengden sabık Osmanlık'dan mektub gönderüb, devletlu padişahın ferman-ı kader kadrine itaat etmeye de'vet ettiğde bu keminenin mektubun göricek haber göndermişler ki, ben'im) Mısır'a elçilikle gitmekten muradım bu idi ki, Sultan-ı Mısır'dan ol Ka'be-i âmâlde günahım ösrü kabâliyyün şefa'at-name alam...» atfedilmesine dair. E. No. 2667.

⁴⁵ Tarihsiz ve imzasız nâmeden: «... Bundan evvel Selimşah evca' hile ile serir-i saltanatı babamız Hadavendigâr hazretlerinin -neverallahu merkadehacebrî elinden alub kendusu culûs edicek hâtır-ı hatırları ziyade mutuzaccir ve müteneffir olub İstanbul'dan huruç edüb bir nice menzil gidüb Mezlu dere nam mevzi'in kurbüne varıcak mizac-ı şerifleri bünye-i lâtifleri nehc-i l'itidalden semt-i l'itidale meyleyeyüb a'raz-ı maraz isdiyad ve l'itidat bulub hulle-i shahat ve hulle-i selâmetden âtil...» bu haberi duyurmak için yazdığı: «... ol babamız hak emrine varduysa, vâsil olduysa sultan babam hazretleri bi-hamdillâh ki, hayatdadur, deyu tesliye-i hatır-ı gamkin ve dâde-i nemkin kulunur...» E. No. 2687.

Bazı tarihlerin, II. Bayezid'in *Yavuz* tarafından zehirlettilerle öldürüldüğünü yazmaları, bu kayıtlara göre yersizdir. Eğer öyle olmuş olsaydı, *Yavuz*'un en büyük düşmanı olan Sultan Ahmed bundan faydalanmaya çalışır, bu hadiseyi yazı ve sözleriyle mübalâğalı bir şekilde aksettirmeye çalışırdı.

⁴⁶ 8 Rebiülâhır 919 (14 Haziran 1513) tarihli *Ramazan oğlu Mahmud Bey*'in «mubibbi'l-muhlis Mahmudü'l-fakir» imzalı, *Hevâdem Paşa*'ya gönderdiği mektubdan, *Şam* ve *Mısır*'dan gelen ulakları: «... Şimdiki halde Mısır'da ziyade

vuz, *Ankara*'da bulunan, Sultan Ahmed üzerine yürüdü. Şehre gelince, daha evvel *Amasya*'ya gitmiş olan Ahmed'in ta'kibine, *Mirahur Bıyıklı Mehmed Ağa*, *Malkoç-oğlu Tur Ali Bey*, Sinob beyi *Karaca Paşa*'yı me'mur etti. Kendisi *Ankara*'yı hareketi için üs yaptı.

Sultan Ahmed, *Amasya* beyi *Mustafa Paşa*'nın şehri şiddetle müdafaa ettiğini gördüğünden, *Amasya*'ya giremedi. *Samsun* yakınlarından doğuya doğru gitti. Etrafa adamlarını yolluyarak, para ve asker topladı. *Samsun*'a giden adamları limanda bulunan gemilerin yelkenlerini alıp kuleye koydular(?). Fakat asker ve para alamadılar. Casuslar, Tokad civarında bulunan Sultan Ahmed'in *Arabistan*'a kaçacağı haberini getirdiler⁴⁷.

Sultan Ahmed *Divriği*'ye varınca *Dulkadir oğlu Alâüddeve*'ye elçiler gönderdi. Memlûk hükümdarı *Kansu Gavri* Şehzade Ahmed'in topraklarına gelmek istemesinden, *Yavuz*'la mesele çıkarmak için, hoşlanmadığını bildirdi⁴⁸. Hududda Sultan Ahmed'in maiyeti arasında, nereye sığınacakları hususunda tekrar münakaşa başladı. *Karaman beyleri Kızılbaş*; *Turgud oğulları*, *Midik* ve *Reghan oğulları* ise *Mısır*'a ilticada ısrar ettiler⁴⁹.

tağun vardır ki, gayet sirayeti var imiş, amma devletlu Hadavendigâra ezalla-hu ensarehu sağ olsun Sultan Alâeddin neverallahu medduhu müteveffa olmuşlar. Ve siz sağ olasunuz bundan evvel Sultan Süleyman fevzi hod hazretinise arz olunmuş idi...» E. No. 5691.

⁴⁷ *Samsun* naibinin ilâmından: «... Amma Sultan Ahmed tarafından Kul gelüb limon [İlman] da olan gemilerin yelkenlerin alub hisar kulesinde komuş idi. Amma iltimas ne maslahet için idi; ma'lam olmadı. Mirza Çavaş bendenüz gelüb kuleye girüb dizdar gıybet edüb kuleden yelkenleri alub sahiblerine verüb limondan her birin bir tarafa giderdiler. Limonı tahliye ettiler... Mezbur Sultan Ahmed'i şimdiki halde Tokad kurbünde Kara Çayır nam mevzi'de derler. Amasya'da olan etbain ve esbabın mecmu alub gitti derler. Amma teveccühü, efvâh-ı nâsda Arabistan derler. Bi-hamdillâh bu canibe teveccühü iştihadıyla kızılbaş dahi refoldu...» Herkesin padişahı beklediği. E. No. 2667.

⁴⁸ İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı tarihi* II, 243-244.

⁴⁹ Tarihsiz, *Bitlisi*'nin oğlu Şükrullah'ın «Bende el-muhlis Şükrullah» imzalı arzısından: «... Bu fakir bendentiz Sultan Ahmed'le Divriği beraberî ine değin cemaatımla, ehl-i beytümle bile vardım. Hâliyen Karaman'dan evvelki beglerden gayri Turgud-oğulları, Reyhan-oğulları ve Midik-oğulları gelüb tamam Mısır canibine teveccüh etmiş iken zikrolan Karamanlı gelicek elbette Kızılbaş canibine gidelim, derman bize ol canibden olur, Mısır'a varıcak heman habsolursun, deyu idlâl eylediler. Hattâ oğlu Sultan Murad'dan Sivas altında iken mektub

İlk fikirleri, Kayseri'den Konya'ya gitmek ve orada çarpışmak iken, Yavuz'un Ankara'ya doğru ilerlemesi yüzünden bu düşüncelerinden vazgeçtiler. Mısır'a gittikleri takdirde habs-olacaklarına kuvvetle inandıklarından Dulkadir-oğluna iltica etmeği münasib gördüler. Taş beyleri, buradan da Çukurova'ya sığınmanın kolay olduğunu, gereken askerlerin taraflarından toplanacağını kat'i surette Sultan Ahmed'e temin ettiler.

Sultan Ahmed'in geri gelmesi ve Amasya'yı zabtı:

Sultan Ahmed Divriği'ye, oradan da Darende'ye gitti. Buradan Yavuz Sultan Selim'e silâhdar-başı Mahmud Bey'le bir mektub gönderdi. Bu mektubda, Anadolu topraklarından bir kısmının kendisine verilmesini, yabancı bir devlete sığınmanın padişah için yüz karası olacağını, anlaşmaları gerektiğini şöyle açıklıyordu:

«... Zamân-ı Âdemden inkıraz-ı âleme gelince erbab-ı devletin ebnası atalarının makarr-ı devletlerin taleb etmek kanun-ı kadîmdir. Binaen alâ hâzâ hazret-i merhum vâlid-i mâcidim.... makarr-ı saltanatın hazretiniz taleb ettiniz. Ben dahi tâlib oldum. Amma لا يكون إلا ما يريد انا تريد وانا اريد muktazasınca iradet-i hak cellet kudretheu cenab-ı şerifinize mûtaallik olub, serir-i saltanat hazretinize müyesser oldu. İmdi çünkü hazretiniz sinnen asgar iken bu devlet size nasib oldu. Vacib bu idi ki, bu atıyye-i uzma ve mevhibe-i kübrânın şükrânesi için ittihad yoluna sülûk edüb bu kadar adavete mübaşeret eylemek ve asker çekmek ve telef-i nefis ü mal vakt' olmayub reaya dahi -ki vedayi'-i hâlikül'-berâyâdır- mehd-i emn ü âman içinde müreffehül'-bâl ve mutmainül'-yâl olub dua-i devlete iştilgal göstereler idi. İmdi maza ma-maza hâliyen bunca evlâd ve taallukatla varub Şam'a ve Şarka iltica

gelüb Şah, Dev Ali ile bize girmi bin kadar asker koştı. Erzincan'da gelüb katılasın, emir budar ki, Üsküdar'a değin varıla deyu. Sultan Ahmed dahi gelen mektubu parelegüb ve ol canibe idlâl eyleyene iltifat etmeyüb ol tarafa meyleglemedi. Sultan Selim Rum canibine çıktığı gibi Alâüddeve Bey'e varub müşavere edüb Kayseri ganından Karaman'a varalım, ne olursak at üzerinde olalım, deyu idlâl eylediler. Alâüddeve Beye elçi dahi gönderdiler. Henüz elçileri gelmedi, sonra padişah devlele Engürü'de karar eylediği işidicek giru zikrolunan kimse-lerin fikri böyle oldu ki, gelimdi Halebe varalım, ordan Çukurovaya çikalım, Karaman Taşı'nı arka edinelüm, ne kadar adam istersenüz biz balalım, deyu mütekeffil oldular. Varub habsolmaktan ise ölürsek at üzerinde ölelim, deyu çar-nıgır-başıyla Karamanlı idlâl eylediler. Bu tedbirüzerinde kaldılar...» E. No. 7032...

göstermek ne şan ü şerefimize lâıyk ve ne bu canibe münasibdir... Bilâhire bir fesâda müeddi ola, öyle olsa mercu ve mütevekki'dir ki, gayre ihtiyaç gösterilmeyüb muhalefet ve muanedet vaki' olmya. Ve bu mühim için silâhdar-başı Mahmud Bey bendenüz irsal olunub ve ba'zı kelimat dahi takrirlerine havale olundu. Ümmiddir ki, iltifat ve isgaaya karin olub husul-i maksudumuza müracaat ide. İnşallahü taalâ baki ve'd-duc.

Muhibb-i bî-minnet

Ahmed⁵⁰

Yavuz Sultan Selim, Ekim 1512 (evail-i Şaban 918) de Ankara'dan Sultan Ahmed'e karşılık yazdı. Bunda memleketin parçalanmasının mümkün olmadığını, İslâm memleketlerinden birisine yerleştiği takdirde bütün ihtiyaçlarının temin edileceğini bildiriyordu:

«Karındaşım Sultan Ahmed... mektub-ı muhabbet mashub vâsil olıcak ma'lum ola ki, şimdiki halde siz Darende'ye varub fahr-ül'-emasil âdeminüz silâhdar-başı Mahmud'u mektub-ı şerifinizle bunda göndermişsiz, gelüb vâsil olub her ne ki, derc olunmuş ise ol nesnenin kaabiliyeti mümteni'dir. Şöyle ki, ol babda mabeyni-mizde ittifak dahi olsa yine kaabil değildir. İmdi çünkü takdir-i ilâhîde böyle imiş. Mü'min olana lâzım ve vacib olan oldur ki hak sübhane ve taalânın rızasına boyun duta. Bu dünyanın sebatı olmayub fâni idiği zâhir ve ma'lumdur. Öyle olsa bu bir kaç günlük ömr için memleketin harablığına ve fitne ve fesade sebep olmayub dâr'ül'-islâmda bir emin yerde emnü âman üzere oturayın degüb husumetden uzlet eyliyecek olursanız cemi' âlem bile ki, hiç bir tarafta ve adavet eseri kalmıya. Ol vakit maaş babında mümkün oldukça gayre ihtiyac gösterilmiye. Vesair bu tarafta kalan mühimmatınız dahi riayet oluna, ve illâ mâfsidler sözün isga edüb bir fesadı müş'ir kazıyeye şüru' olunacak olur ise hak celle zikrehunun iradeti ne ise öyle ola. Tahriren fi evayil-i şehri Şaban'ül'-muazzam senete semane aşere ve tis'a mie

التوكل على الملك المستعان

سلطان سليم شاه بن سلطان بايزيد خان

be-Yurt-ı Ankara⁵¹.

⁵⁰ Musa bin Abdillahi'l-Kâtib be-Dergâh-ı âlî, hüve'l-müstean li-men istian, yazma, Manisa Muradiye Ktb. No. 2779, vr. 49.

⁵¹ E. No. 12277.

Yavuz, Ahmed'in hudud dışına çıkmasından ve kışın gelmesinden faydalanarak Ankara'dan 23 Kasım 1512 (14 Ramazan 918) de Bursa'ya geldi. Yavuz ihtiyatı elden bırakmadı, İstanbul'a gitmiyerek Bursa'da kışlamağa karar verdi. Sultan Ahmed, Dul-kadir-oğluna iltica etmekle beraber, Anadolu ile muhabereden vazgeçmedi. Devlet adamlarından bazıları, Yavuz'un şiddetinden korktuklarından, Sultan Ahmed'e gelmesi için haber ve mektublar gönderdiler. Bunlara güvenen Sultan Ahmed *Niksar* yoluyla sür'atle *Amasya* üzerine yürüdü ve şehri bastı. Hiç kimse kaçamadı. Yavuz'un sancak-beyi, *Davud Paşa oğlu Mustafa Paşa* da teslim oldu (Kasım 1512). Yavuz, ötedenberi Ahmed taraftarlığıyla meşhur olan veziriazâm Mustafa Paşa'dan şübheleniyordu, bu vak'a üzerine Sultan Ahmed'i tahrik edenin o olduğuna kanaat getirdi ve i'dam ettirdi. Aynı zamanda, Bursa'da bulunan şehzadelerin öldürülmesini ferman etti. Bunlar yaşadıkça, memlekette fitne ve fesadın, saltanat mücadelesinin eksik olmayacağını yakın tecrübelerle anlamıştı. Bunun için Bursa'da bulunan *Sultan Mahmud* oğulları *Kastamoni sancak-beyi Musa*, *Orhan*, *Emir*, *Alemşah*'ın oğlu *Çankırı* sancak-beyi *Osman*⁵²; *Şehinşah*'ın oğlu Konya valisi *Mehmed* Bey'i boğdurdu. Bursa'lıların kederini gidermek için halka para dağıttı, kurbanlar kestirdi⁵³.

— Bitmedi —

⁵² «Merhum ve mağfurun leh *Sultan Osman bin Sultan Alem Şah* hazretleri Kangırı sancak beyi oldukda gönderilen bunlardır. El vâkı' fi sâni i Zilka'de sene 912» (16 Mart 1507). Topkapısarayı Müzesi Arşivi E. No. 6510.

⁵³ Kâmil Kepecioğlu, *Tarihi bilgiler ve vesikalar : Vakıflar Dergisi*, Ankara 1942, II, 410.